

درآمدی تصویری بر

فلسفه علم

ضیاءالدین سردار

بورین ونلون

ترجمه زهرا دشتبان

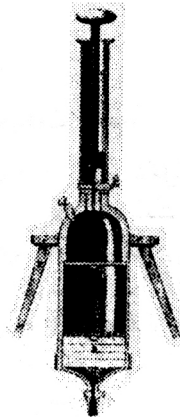
طبیعت جانور

جهان ما با علم شکل گرفته و از آن مشتق شده است. می توان گفت که تقریباً تمامی مزایای زندگی مدرن — از آنتی بیوتیک ها گرفته تا رایانه ها، از فهم ما نسبت به سیر تکامل بشر گرفته تا توانایی ما در نشان دادن ماهواره در سیاره زحل — همگی محصول علمند. در حقیقت برای بیش تر مردم، پیشرفت به معنای حرکت به جلو در دانش علمی و مزایایی است که از کشفیات جدید در علم حاصل می شود.

آیا علم یک «عینیت مطلق» است؟

تا همین اواخر، سنت غربی علم را جستجوی دانش عینی طبیعت و حقیقت در نظر می‌گرفت. علوم همچون ابرقهرمانانی شبه‌مذهبی بودند که شجاعانه با تمامی غرایب می‌جنگیدند تا حقیقت را کشف کنند.

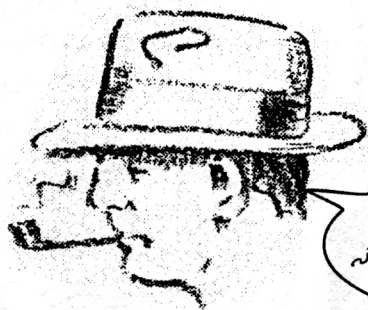

همان‌طور که یک جامعه‌شناس در دههٔ چهل میلادی می‌گوید، علم معکس‌کننده شخصیت طبیعت است: «ستاره‌ها هیچ احساسی ندارند که مهم تلقی شود، اتم‌ها هم هیچ اضطرابی ندارد. مشاهده، یک فعالیت عینی است که تلاش زیادی از طرف دانشمند طلب نمی‌کند.»

1. J. D. Bernal (1901-1971)

تصویری که از دانشمندان در ادبیات و سینمای عامه‌پسند می‌بینیم از این هم زیانبارتر است.

دکتر هنری فرانکنشتاین در فرانکنشتاین مری شلی (۱۸۱۸) هیولا نیست، اما...

... مردی از تبار
دانش که تلاش کرد مردی
همچون خودش خلق کند بی آن که
همچون خدا باشد.

در دکتر جکیل و آقای هاید (۱۸۸۶) اثر رابرت لویی استیونسن، جکیل یک دانشمند بی‌قرار و جوان است که ارتباطاتی را کشف می‌کند که او را به ضمیر تغییر یافته خودش تبدیل می‌کند...

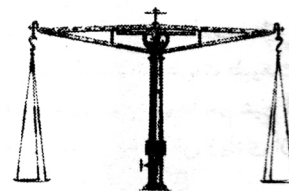
... آقای هاید
مترجم کننده و قاتل

در جزیره دکتر مارو (۱۸۹۶) اثر اچ. جی. ولز، دانشمندی موجودات جهش‌یافته‌ای پرورش می‌دهد که در فلاکت و درد زندگی می‌کنند...

من عادت به
سینه جیبی
داشتم...

... ما با خونت علیه
خاموشان طغیان
می‌کنیم.

آیا به دانشمندان اعتماد داریم؟

تصویر دانشمندانی که در جهت منافع بشریت، عاشق حقیقت و در جستجوی آنند، با برداشت عمومی از دانش و دانشمند متفاوت است. بیش‌تر مردم «ضد علم» نیستند. همه می‌دانیم که علم توانایی این را دارد که زندگی ما را سالم‌تر و آسان‌تر کند.

عموم مردم
به دانشمندان نه به عنوان
«جویندگان بی‌طرف حقیقت»
بلکه به عنوان یک اضطراب‌آور
می‌نگرند که تنها به فکر شهرت و ثروت
خوردند.

اما تحقیقات جدید
نشان داده است که بیش‌تر مردم
به دانشمندان اعتماد ندارند و نگران
تأثیرات جانبی علمند که
با قوه خطرناکند.

اداره علم و فناوری و «ولکام تراست»

علم و عامه مردم
مروری بر ارتباط با علم و نگرش
عموم به علم در بریتانیا

چرا برداشت عمومی از دانش و دانشمندان با برداشت شخصی آنان که خود را پیشگامانی باهوش، شایسته تحسین، حمایت و اعتماد کورکورانه می‌بینند، تا این اندازه متفاوت است؟ شاید به این دلیل که، دانش فارغ از مزایایش، تهدیدهای جدی نیز برای بشریت به ارمغان می‌آورد.

علم بر ما بابت می‌دهد،
و همین‌طور سلاح‌های بیولوژیکی
و شیمیایی کثیر جمع می‌شود.

علم ایامه
اصلاح شرادر برای ما به
ارمغان آورده و ما را در آستانه
ایجاد تولید مثل غیر جنسی
انسان قرار داده است.

رانش کاری است
که دانشمندان انجام
می‌دهند.

محصولات جانبی علم،
همچون زباله‌های اتمی و
آلودگی شیمیایی، در حال
نابودی اکوسیستم‌ها در ابعاد محلی، منطقه‌ای و
جهانی است. بنابراین علم برای ما مزایا و نیز
هزینه‌هایی به ارمغان می‌آورد. شاید در تلاش برای
ایجاد یک تصویر کم‌تر اغراق شده
از علم است که فیزیکدان برنده
جایزه نوبل، لرد راتفورد، گفته
است:

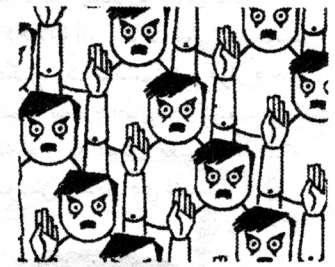
1. Lord Rutherford (1871-1937)

در فیلم کلاسیک دکتر استرنج لائو (۱۹۶۴)، شخصیت اصلی فیلم، نقش آن را پیتر سلرز ایفا می‌کند. یک دانشمند نازی است که از پایین تنه فلج است...

کس که وقتی جهان
وارد یک کره گلوب است
می‌شود، محض صواب درمان
می‌شود.

فیلم پسران برزیلی (۱۹۷۸) دانشمندانی را به تصویر می‌کشد که در هیئت دانشمندان شیطانی و منحرف نازی می‌کوشند نسلی از هیتلرها به وجود آورند.

در بتمن و رابین (۱۹۹۷)، هر دو شخصیت شرور، دانشمندند:

... و خانم
پوینزن آیوی
منحرف ...

... آتاک فریزر
شیطانی ...

۱. اشاره به جنگ‌های آخرالزمانی... م.